

ДЕТСКА ГРАДИНА „ВАСИЛ ЛЕВСКИ“
гр. Свищов, ул. „Георги Владикин“ №3, п.к. 31, тел.0631/6 02 99,
[e-mail vasillevski1@abv.bg](mailto:vasillevski1@abv.bg)

МЕХАНИЗЪМ ЗА ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ НА ТОРМОЗА И НАСИЛИЕТО

Разработен, съгласно Заповед №РД09-611/18.05.2012 г. на Министъра на образованието и науката и утвърден със заповед № 24/20.09.2021 г. на директора на ДГ „Васил Левски“, гр. Свищов

I. ДЕФИНИЦИЯ.

Доколко детската градина е отговорна за проявите и нарастването на тормоза и агресията? От една страна, детската градина като институция, отразява обществените условия (разпадане на семейства, различни възпитателни стилове, различен интелект или материално благосъстояние). В този случай детската градина се превръща в арена на отиграване на социални конфликти и проблеми.

От друга страна детската градина е определяща, тя е и един вид оценяваща институция, създаваща неравност (деление, йерархия, определяща за „успеха“ или „провала“ на отделното дете). По този начин самата институция, неизбежно създава условия, които могат да предизвикат агресивно поведение. Това ни изправя пред въпроса – какво може детската градина да направи в посока превенция и редуциране на агресивното поведение; какво могат да направят учителите и дали те от своя страна са подготвени да се изправят пред този проблем (дали имат образование, квалификация, инструментариум).

От решаващо значение е взаимодействието между трите главни действащи лица – учители, деца и родители, техните начини на свързване един с друг, които могат да варират - от партниране през конфликти и борба, за това кой е по-добрият родител или по-добрият възрастен, до изключване на другата страна. Едно добро партниране редуцира и може да бъде превантивно спрямо тези прояви, защото създава обща рамка, общи правила, единомислие на възрастни, сигурност, стабилност. Едно лошо партниране само по себе си е достатъчно условие за засилване на проявите на агресия, вътрешно конкуриране, създаване на конфликти, възможности за манипулация от страна на децата и т.н.

Агресивните прояви и насилието сред подрастващите са тясно свързани с условията, които пораждаат конфликти в социалната среда. В последните години се наблюдава тенденция към засилване на агресивните прояви. Насилието между децата обхваща широк спектър от прояви. То е явление със сериозни размери и оставя дълготрайни последици върху психичното здраве и поведението както на тези, които търпят насилие, така и на онези, които го извършват. Българската дума, която отговаря най-точно на явлението е „тормоз“ (“bullying”).

Тормозът е форма на насилие, която се определя като сбор от съзнателни негативни постъпки, които са дълготрайни, насочени към едно и също дете от страна на едно дете или група.

Ключови в разбирането за тормоза са следните **характеристики** на това поведение:

Злонамерена проява, която има за цел да нарани или унижи дете.

Извършва се от позиция на силата, като едната страна използва доминиращата си позиция, за да нарани другата физически или психически, да я унизи или изолира от социалния живот;

Повтаря се многократно във времето, а не е еднократен и изолиран акт на агресия.

Типичните **форми** на насилие и тормоз са:

- телесна повреда;
- заплашване;
- принуда;
- противозаконно унищожаване или нанасяне на щета на чужда вещ.

Проявите на тормоз най-общо могат да бъдат разделени на следните основни групи:

Физически тормоз - блъскане, щипане, разрушаване, удряне, нанасяне на болка, спъване, затваряне в някое помещение;

Вербален тормоз - подмятания, подигравки, унижение, заплахи, обиди;

Психичен тормоз - подмятане, подиграване, закачане, омаловажаване, заплахи, изнудване, повреждане на имущество, кражба и хвърляне на вещи, заплашителни погледи, неприятелско следене;

Социален тормоз - избягване, игнориране, изключване от дейността, одумване и разпространение на зловни слухове, натиск върху другите да не влизат в приятелски отношения с децата, обект на тормоз, изолиране;

Виртуален тормоз - обидни, заплашителни и подигравателни текстови съобщения по мобилен телефон, електронна поща, Skype или Facebook; разпространяване на материали, които уронват достойнството на детето или го унижават; снимането на детето с мобилен телефон и свободното разпространяване на снимки или видео в интернет или други канали без негово съгласие, на слухове, клюки и заплахи в социалните мрежи, крадене на самоличност и др.

Факторите, които провокират тормоз, агресия или насилие са:

1. Вътреличностната агресивност на самите деца, зависеща от индивидуалните им особености;
2. Предшестваш жизнен опит на децата, свързан с проява на агресия и насилие или наблюдаване на подобни действия;
3. Непознаване на методи за ненасилствено разрешаване на конфликти;
4. Драстична промяна в ценностната система, при която стойности като солидарност, готовност за оказване на помощ или съчувствие са изтласкани на заден план.

Според чл. 7 ал. 1 и ал. 2 от Закона за закрила на детето всяко дете има право на закрила от насилие и всеки, на когото стане известно за дете, преживяло насилие, е длъжен да сигнализира органите по закрила.

II. МЕРКИ ЗА ПРЕВЕНЦИЯ НА ТОРМОЗА В ДЕТСКАТА ГРАДИНА.

1. Осъзнаване и оценка на проблема.
 - 1.1. Оценката на тормоза се организира от ръководството на детската градина със съдействието на Координационен съвет (КС) за справяне с насилието в началото и в края на всяка учебна година, с цел определяне на формите и видовете тормоз, участниците

в тормоза и местата, където най-често се случва.

1.2. Провеждат се разговори с всички учители по групи

Резултатите се обработват в десетдневен срок от КС за справяне с насилието.

1.3. След обобщаване на резултатите от изследването, КС запознава педагогическия персонал на детската градина с оценката на проблема на Педагогически съвет, а непедагогическия персонал – на Общо събрание.

1.4. На базата на извършената оценка се изготвя план за противодействие на тормоза от КС за справяне с насилието, който се актуализира всяка година до края на месец октомври.

2. Дейности за предотвратяване на тормоза.

Дейности на ниво група:

1. С цел създаване на пространство, в което се говори открито за тормоза:

- Всеки учител използва формите на групова работа, дискусия, решаване на казус, споделяне на опит за разясняване на проблема за същността и видовете тормоз между децата;

- работа и анализ по проблема насилие, ценностите, социалните роли, функциониране на институциите;

- родителите се поканват за участие в тези ситуации.

2. Учителите провеждат перманентни разговори с родителите в индивидуални или групови срещи за това какво е тормоз и какви са преживяванията на извършителя и потърпевшия, дали той се чувства унижен или заплашен.

3. Всяка група изработва общи правила на поведение.

Дейности на ниво детска градина:

1. Със заповед на Директора на детската градина е създаден КС за справяне с насилието, който да планира, проследява и координира усилията за справяне с училищния тормоз.

2. КС, съгласувано с учителите договаря единен механизъм с ясно разписани отговорности, за предотвратяване и реагиране при проява на тормоз и насилие в детската градина.

3. КС, съгласувано с учителите, обобщава всички предложения за правила на поведение и ценности, направени от групите и формулира общоградински ценности и правила, които стават част от политиката на детската градина.

4. Този механизъм е част от Правилника за дейността на детската градина. Всички предложения за промени в него се предлагат за обсъждане и приемане на ПС.

5. Администраторът на сайта на детската градина отговаря за запознаване на родителската общност със Заповед РД09-611/18.05.2012 г. на Министъра на МОН и с настоящия „Механизъм за противодействие на тормоза в ДГ „Васил Левски“.

6. Председателят на комисия по квалификация, съгласувано с директора планира обучения за повишаване на квалификацията на учителите в областта за справяне с училищния тормоз.

7. Провеждане на колективни и индивидуални срещи с цел информиране от учителите „Какво е насилие и тормоз и как да го разпознаваме“.

- сред родители на родителски срещи и в приемното време на директора;

- сред децата в ситуациите по ОС.

Дейности на ниво общност:

1. Учителите съдействат на КС за подобряване на комуникацията и

взаимодействието между училищната и родителската общности; за издирване на родители от областта на помагащите професии, като психолози, социални работници, лекари, журналисти, спортисти, музиканти, драматурзи, художници и др., които да бъдат включени в различни инициативи.

2. Координационният съвет, съгласувано с директора на детската градина осигурява реални партньорства с външни за детската градина организации, служби и специалисти:

- Дирекция „Социално подпомагане" - Отдел „Закрила на детето”;
- Местна комисия за БППМН;
- РПУ – Детска педагогическа стая.

III. МЕРКИ ЗА ИНТЕРВЕНЦИЯ В СЛУЧАЙ НА УСТАНОВЕН ТОРМОЗ.

По-голямата част от ситуацияите на тормоз могат да бъдат овладяни от учителите, а някои от самите деца. Всяка намеса изисква внимателна преценка на ситуацията и нейната тежест. Важно е да се разграничат случаите, когато не се касае за тормоз, а само за игра или приятелско премерване на силите между децата. За целта е необходимо да се наблюдава поведението на децата, включително и на тези, които само присъстват без активно да участват.

Ако се касае просто за приятелска игра учителят може да се намеси, за да предупреди децата да внимават да не се наранят.

Ако обаче наблюдаваното поведение може да бъде определено като тормоз е необходимо да се предприемат следните **действия**:

1. Прекратяване на ситуация на тормоз.

- Задължение на всеки учител/служител е да се намеси, за да прекрати ситуация на тормоз, на която е станал свидетел, като:

- В случай на физически тормоз децата трябва да бъдат разделени и да се прекрати физическият контакт между тях незабавно;

- Трябва веднага да се разпитва за случилото се, да се обсъждат причините за насилието или да се изяснява ситуацията;

Важно е учителят ясно да обяви пред всички, че това е насилие и то е недопустимо поведение.

2. Реакции спрямо детето, упражнило тормоз.

2.1. Когато става въпрос за първа проява, която не е тежка по отношение на нанесената вреда, може да се приложи подходът за възстановяване на щетата. Той се прилага от учителя или психолога.

- Учителят със спокоен и умерен тон, както и с държанието си, показва ясно, че проблемът е в начина на поведение, а не в личността на самото дете, и че хората правят грешки, които следва да бъдат поправени, без да се налагат наказания;

- Ключов момент във възстановяването на щетата е, че учителят разговаря с детето, а детето само избира и решава как ще поправи грешката си. С това негово решение трябва да се съгласи и потърпевшото от тормоза дете;

- Учителят изслушва детето, упражнило тормоза в отсъствието на потърпевшото дете;

- След изясняване на ситуацията и постигане на договорка, учителят за определен период от време проследява поведението на децата и дава обратна връзка;

- Учителят може да потърси съдействие и от другите учители и от психолога, който също може да подпомогне работата на учителя като наблюдава детето във взаимоотношенията му с другите деца и даде насоки за действията и мерките, които

учителят да предприема при необходимост.

2.2. При повтаряне на едни и същи нарушения на правилата се прилага подходът за възстановяване на щетата, уведомяване на учителя и КС, като се съставя протокол за тормоз.

- Учителят уведомява родителите за случилото се, както и за предприетите от детската градина действия за разрешаване на ситуацията;
- Разговорът се провежда в партньорски взаимоотношения, като се предоставя отворено пространство за споделяне на техните опасения и гледни точки;
- Родителите трябва да бъдат запознати, че критиките, обидите и negliжирането на другото дете от тяхна страна само ще задълбочат конфликта;
- От разговора могат да бъдат изведени конкретни договорки кой какво може да предприеме и какво се очаква като резултат;
- Учителят насочва родителите за консултация с психолог.

2.3. При много сериозно ниво на тормоз – злоупотреба със сила, както и при екстремни ситуации, в които съществува опасност за живота и здравето, телесния интегритет, както на детето-жертва, така и на детето-извършител се уведомява Дирекция социално подпомагане – Отдел за закрила на детето, Държавната агенция за закрила на детето или РПУ.

- Учителят или служителят, станал свидетел на подобен тормоз, ако не може да се справи сам е длъжен да потърси помощ от други лица, намиращи се в района на инцидента,
- След прекратяване на физическия контакт между лицата, свидетелят на тормоза уведомява директора и регистрира ситуацията на насилие в единния регистър на детската градина;
- Директорът свиква КС за справяне с тормоза и уведомява отдела за „Закрила на детето” по местоживееене, инспектор ДПС, местната комисия за БППМН, РУО и полицията;
- КС за справяне с тормоза обсъжда ситуацията на свое работно заседание и съставя протокол за тормоз, уведомява родителите на децата като ги насочва към местната комисия за БППМН и полицията, ОЗД и общината по силата на координационния механизъм.

3. Реакции спрямо детето, което е обект на тормоз.

- Работата с деца, които са обект на тормоз, трябва да бъде насочена към формиране у тях на умения за справяне с подобно поведение.
- Учителят говори с детето, по възможност още същия ден (или веднага след като е разбрал за случая, ако се касае за ситуация, за която е научил случайно) и да разбере какво точно се е случило;
- Необходимо е да се подчертае поверителността на разговора, като се спомене кои ще бъдат уведомени за случилото се;
- Учителят наблюдава детето в следващите дни, за да се увери как се чувства и при необходимост отново разговаря с него.

4. Реакции спрямо наблюдателите.

- Учителят изтъква тези, които са се намесили в защита и от останалите очаква да направят същото, ако се случи в бъдещето;
- Учителят убеждава да се отговорят на насилието с думи, търсене на помощ и съобщаване за случая.

IV. СИСТЕМА ЗА НАСОЧВАНЕ КЪМ ДРУГИ СЛУЖБИ.

1. Регистриране на ситуации на тормоз.

Създава се единен регистър за описване на ситуации на тормоз; Всяка ситуация на тормоз се описва в регистъра от учители/служителя, който я е наблюдавал с цел проследяване развитието на случая във времето и планиране на подходяща интервенция; Регистърът съдържа кратко описание на всяка ситуация, кога се е случила, кои са участниците и какви мерки са били предприети; Регистърът се съхранява на общодостъпно място в методичния кабинет; Учителите следят вписаните в регистъра случаи и предприемат необходимите мерки за взаимодействие с учителите, родителите и педагогическия съветник (ако има такъв).

2. Включване на родителите.

- Във всички случаи е необходимо родителите да бъдат уведомени за случилото се, както и за предприетите действия за разрешаване на ситуацията;

- В разговора е важно да се акцентира върху необходимостта родителите да не критикуват другото дете, а да се опитат да погледнат на ситуацията през погледа на другата страна;

- Родителите трябва да бъдат запознати, че критиките, обидите и negliжирането на другото дете от тяхна страна само ще задълбочат конфликта;

- От разговора могат да бъдат изведени конкретни договорки кой какво може да предприеме и какво се очаква като резултат.

3. Насочване към други служби.

В случаите, при които поведението на детето се отличава с изразени агресивни прояви, снижен контрол върху гнева, склонност да разрешава конфликтни ситуации с насилие е необходимо да бъде потърсено съдействие от страна на отдел „Закрила на детето” по местоживеене. Като първа стъпка се уведомява директора на детската градина, който е задължен да уведоми съответния отдел „Закрила на детето” по местоживеене, местните комисии за БППМН, полицията и всички останали участници в мултидисциплинарния екип по силата на координационния механизъм. В тази връзка е необходимо да бъде потърсено съдействие от страна на социалните работници от отделите „Закрила на детето” към Дирекциите „Социално подпомагане”. Социалният работник е професионалистът, който може да проучи ситуацията, в която се намира детето, условията, при които живее, родителският капацитет и при необходимост да предприеме мерки, които да подпомогнат детето и семейството като цяло.